

Özgün Makale

Dolaylı Yoldan Bir Analiz: Türkiye’de Kadına Yönelik Cinsel Şiddetin İzini Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2003–2018’de Sürmek

An Indirect Analysis: Tracing Sexual Violence Against Women in Turkey Through Demographic Health Survey 2003–2018

Sevde Sancar

Uzm. Dr., Muş Merkez Toplum Sağlığı Merkezi, Muş, Türkiye.

Öz

Türkiye’de kadınların dolaylı cinsel şiddetle maruziyetini ve ilişkili faktörleri incelemeyi amaçlayan bu çalışmada 2003, 2008, 2013 ve 2018 yıllarına ait Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmaları (TNSA) verileri kullanılarak bu verilerin ikincil analizi yapılmıştır. Bulgular, cinsel şiddetle dolaylı olarak maruz kalan kadın oranının 2003’te %4,9 iken 2018’de %1,9’a düştüğünü göstermektedir. Eğitimsiz kadınların cinsel şiddetle maruz kalma olasılığı, 2003 ve 2008 yıllarında lise ve üzeri eğitilmiş kadınlara kıyasla ortalama 2 ve 3 kat daha fazla bulunmuştur. 2008, 2013 ve 2018 yıllarında kadının yaşı her bir yıl arttıkça cinsel şiddet görme olasılığı %10 azalmaktadır. 2003 yılında çocuk sayısındaki her bir artışın, cinsel şiddeti düşündüren durumların yaşanma olasılığını 1,14 kat artırdığı saptanmıştır; yıllar içinde artarak en son 2018 yılında yaklaşık 1,5 kata ulaşmıştır. Refah düzeyinin cinsel şiddetle ilişkili durumlar üzerindeki etkisi yıllara göre değişkenlik göstermektedir. 2003 yılında en yüksek refah düzeyi referans alındığında, daha düşük düzeylerde olan kadınların cinsel şiddet yaşama

Abstract

This study aimed to examine women’s exposure to indirect sexual violence and the associated factors in Türkiye by conducting a secondary analysis of the Türkiye Demographic and Health Surveys (TDHS) from the years 2003, 2008, 2013, and 2018. Findings indicate that the proportion of women indirectly exposed to sexual violence decreased from 4.9% in 2003 to 1.9% in 2018. In 2003 and 2008, women with no formal education were found to have approximately 2 to 3 times higher likelihood of experiencing sexual violence compared to those with at least a high school education. In the years 2008, 2013, and 2018, each one-year increase in age was associated with a 10% decrease in the likelihood of experiencing sexual violence. In 2003, each additional child increased the odds of exposure to situations suggestive of sexual violence by 1.14 times; this association strengthened over the years, reaching approximately 1.5 times in 2018. The effect of wealth level on situations associated with sexual violence varied by year. In 2003, women in lower wealth categories appeared to have, on average,

Geliş Tarihi / Received: 22.04.2025 Kabul Tarihi / Accepted: 10.05.2025 Yayın Tarihi / Published: 28.05.2025

Sorumlu Yazar / Correspondence: Sevde Sancar, Eposta: sevde.s@istanbul.edu.tr
Sorumlu Editör / Handling Editor: Temmuz Gönc Şavran

Atf için / Suggested Citation: Sancar, S. (2025). Dolaylı Yoldan Bir Analiz: Türkiye’de Kadına Yönelik Cinsel Şiddetin İzini Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2003–2018’de Sürmek. Sosyal Bilimler ve Sağlık Bülteni (SoSa), BAHAR(14),21-42.

olasılığı ortalama 1,5 kat artmış görünse de bu fark tüm değişkenlerin kontrol edildiği modelde anlamlı değildir. 2008 ve 2013 yıllarında anlamlı bir ilişki saptanmamış olup 2018 yılında ise yalnızca bölgesel değişkenlerin yer aldığı modelde, düşük ve orta refah düzeyindeki kadınların cinsel şiddeti düşündüren durumlara maruziyet riskinin 3 kat ve 2,3 kat arttığı görülmüştür. Çalışmanın bulgularına göre Türkiye'de kadınların dolaylı cinsel şiddet ilişkili durumlara maruziyetinde yıllar içinde gözlenen azalma, olumlu ve umut verici bir gelişmedir. Kadınların cinsel şiddetle karşılaşma olasılığını etkileyen faktörler arasında eğitim ve refah düzeyinin belirleyici olduğu, bu çalışmada da literatürle uyumlu biçimde ortaya konmuştur. Eğitim düzeyi, yaş, çocuk sayısı ve refah durumu gibi sosyo-demografik değişkenler, cinsel şiddetle ilişkili durumların yaşanmasında anlamlı rol oynamaktadır. Bu bulgular, cinsel şiddetin önlenmesine yönelik politikaların sosyoekonomik eşitsizliklerin azaltılmasına odaklanması gerektiğini göstermektedir. Özellikle çocuk sayısındaki artışın şiddetle paralel seyrettiği göz önünde bulundurularak, aile planlaması hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve kadınların eğitime erişiminin desteklenmesi öncelikli müdahale alanları olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kadına yönelik şiddet, Cinsel şiddet, Nüfus ve Sağlık Araştırmaları, TNSA

1.5 times higher odds of experiencing sexual violence compared to those in the highest wealth group; however, this difference was not statistically significant in the fully adjusted model. No significant associations were identified in 2008 and 2013, while in 2018, within a model adjusted only for regional variables, women with low and middle wealth levels had significantly higher odds—3 times and 2.3 times, respectively—of experiencing situations indicative of sexual violence. According to the study findings, the observed decrease over time in women's exposure to situations associated with indirect sexual violence in Türkiye is a positive and promising trend. Educational attainment and wealth level, in alignment with existing literature, emerged as key determinants of the likelihood of encountering sexual violence. Socio-demographic factors such as education level, age, number of children, and economic status play a significant role in exposure to situations related to sexual violence. These findings suggest that policies aimed at preventing sexual violence should focus on reducing socioeconomic inequalities. In particular, considering the positive association between the number of children and exposure to violence, the expansion of family planning services and enhanced access to education for women should be prioritized as critical intervention areas.

Keywords: Violence against women, Sexual violence, Demographic and Health Survey, TDHS

Giriş

Sağlığın sosyal belirleyicileri arasında yer alan şiddet, Dünya Sağlık Örgütü tarafından; fiziksel güç ya da gücün oluşturduğu otoritenin, kasıtlı olarak tehdit veya doğrudan uygulama yoluyla bir bireye yöneltilmesi ve bunun sonucunda kişinin yaralanması, yaşamını yitirmesi ya da psikolojik zarar görmesi veya bu risklerin ortaya çıkması biçiminde tanımlanmaktadır (World Health Organization, 2024).

Her yıl dünya genelinde yaklaşık 475.000 kişi cinayet nedeniyle yaşamını yitirmektedir. Bunun yanı sıra milyonlarca birey çocuk istismarı, partner şiddeti, cinsel saldırı ve yaşlı istismarı gibi ölümcül olmayan kişilerarası şiddet biçimlerine maruz kalmakta ve çoğu zaman bu tür şiddet deneyimleri bir arada yaşanmaktadır. Tarihsel olarak insanlık var olduğundan bu yana süregelen şiddet olgusu, bireylerin ve toplumların güvenliği, huzuru ve sağlığı açısından ciddi bir tehdit oluşturmaktadır (World Health Organization, 2022). Şiddet kavramı genellikle fiziksel eylemlerle ilişkilendirilmekte olup, temelde fiziksel, sözel ve cinsel şiddet biçimlerinde sınıflandırılmaktadır (Limnili ve Özçakar, 2017).

Dünya genelinde her üç kadından biri, yaşamları boyunca en az bir kez partnerlerinden fiziksel ve/veya cinsel şiddete uğramaktadır. İnsani krizler ve göçler, mevcut şiddeti artırmanın yanı sıra, kadına yönelik yeni şiddet biçimlerinin ortaya çıkmasına da sebep olabilmektedir. Şiddet, kadınların sağlıklarını, özellikle yaşam hakkı, fiziksel, zihinsel, cinsel ve üreme sağlıklarını olumsuz yönde etkilemektedir (World Health Organization, 2024).

Kadına yönelik şiddetle mücadelede önemli bir adım, Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen ve kadın hakları ile toplumsal cinsiyet eşitliğini hedefleyen Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Yok Edilmesi Sözleşmesi (CEDAW) olmuştur. 1979'da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilen bu sözleşme, devletlere kadınlara yönelik ayrımcılığı ortadan kaldırma yükümlülüğü getirirken, Türkiye'de 1985 yılında yürürlüğe girmiştir (Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 1993).

Türkiye'de kadına yönelik şiddet, 1980'li yılların sonlarında kadın hareketleri tarafından gündeme getirilmiştir. 1990'lı yıllarda şiddetle mücadelede kurumsal yapıların oluşum süreci başlamış, toplumsal cinsiyet eşitliğini hedefleyen yasal düzenlemeler ise 2000'li yıllarda önemli bir artış göstermiştir. (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı & Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (HÜNEE), 2009).

Türkiye'de 2016 yılında ilan edilen olağanüstü hâl ve sonrasındaki dönemde, kadına yönelik şiddetin önlenmesinden ziyade ailenin korunmasına yönelik politikalar ön plana çıkmıştır. 2018 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Çalışma Bakanlığı'nın birleştirilmesi sürecinde, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün misyonu zayıflamıştır. Ancak 2021 yılında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı yeniden bağımsız bir bakanlık olarak kurulmuş ve Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, çalışmalarına bu yeni yapıda devam etmiştir. COVID-19 pandemisi, toplumsal eşitsizlikleri derinleştirirken, özellikle pandemiyle ilgili gündemin yoğunlaşması ve karantina kısıtlamaları, kadına yönelik şiddet ile aile içi şiddetin artmasına neden olmuştur (CEDAW Sivil Toplum Yürütme Kurulu, 2021).

2021 yılı Mart ayında açıklanan İnsan Hakları Eylem Planı, tüm vatandaşların insan hakları ve özgürlüklerinin genişletilmesine yönelik hedefler belirlerken, aynı dönemde İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme kararı, Türkiye'de kadına yönelik şiddetin izlenmesi gerektiğini bir kez daha gündeme getirmiştir (CEDAW Sivil Toplum Yürütme Kurulu, 2021).

Kadına yönelik şiddeti etkileyen faktörler arasında bireylerin eğitimi, yaşı, evlilik durumu ve çocukluk döneminde yaşadıkları istismar veya şiddet tanıklığı öne çıkmaktadır (Alkan ve diğ., 2022 ve Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Tüm Yönleriyle Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu, 2021). 2015 yılında yayımlanan Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması'na göre, evli kadınların %36'sı fiziksel, %12'si cinsel, %44'ü duygusal ve %30'u ekonomik şiddete maruz kalmaktadır. Boşanmış veya ayrı yaşayan kadınlarda fiziksel ve/veya cinsel şiddet oranı %75'e yükselerek, tüm kadınlar arasında gözlemlenen şiddet oranlarının yaklaşık iki katına ulaşmaktadır (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı & Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (HÜNEE), 2015). Boşanmış veya ayrı yaşayan kadınlar, artan şiddet riski nedeniyle daha savunmasız bir konuma düşmektedir. Bu oranlar, Türkiye'de aile içi şiddetin farklı türlerinin yaygın olduğunu ve birden fazla şiddet türünün birlikte görüldüğünü ortaya koymaktadır. Bu bulgular, kadına yönelik şiddetin ülkemizde ciddi ve yaygın bir toplumsal sorun olduğunu göstermektedir.

Kadının, kendi isteği dışında herhangi bir cinsel tutum ve davranışa maruz kalması, cinsel şiddet olarak değerlendirilmektedir (Ellsberg ve Heise, 2005). DSÖ, cinsel şiddeti, cinsel kazanç veya güç elde etme amacı güden bir eylem olarak tanımlamaktadır (World Health Organization, 2014). Cinsel şiddet, çok çeşitli eylemleri kapsayan bir kavramdır. Bu eylemler arasında, cinsel ilişkiye zorlama, tecavüz, istenmeyen cinsel temas, cinsel içerikli suçlamalar, grup ilişkilerine zorlama, hoş olmayan fanteziler için baskı yapma, cinsel ilişki sırasında fiziksel zarar verme, rahatsız edici cinsel imalar, taciz, erken yaşta evlilik, mecburi evlilikler, gebelik veya kürtaja zorlama, kadın sünneti, korunmasız cinsel ilişki, ensest ilişkiler ve dijital ortamda cinsel içerik paylaşma gibi çeşitli durumlar yer almaktadır (United Nations Commission on Human Rights, 2003 ve T.C. Başbakanlık Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü, 2016). Cinsel şiddetin tespiti, mağdurların yaşadıkları durumu gizleme eğilimleri ve bulguların belirlenmesindeki zorluklar nedeniyle güçlüklerle karşılaşmaktadır (Kelleci, 2023).

Bu çalışanın amacı Türkiye’de; kadına yönelik şiddet biçimlerinden biri olan cinsel şiddeti ve ilişkili faktörleri, dolaylı olarak belirleyebilmektir. Bu amaçla Türkiye Nüfus Ve Sağlık Araştırmaları (TNSA) 2003-2018 verileri üzerinden son 15 yıldaki değişimi de incelemektir.

Gereç ve Yöntem

Bu araştırma, analitik araştırma türlerinden kesitsel araştırmalar kapsamında gerçekleştirilen TNSA 2003, TNSA 2008, TNSA 2013 ve TNSA 2018 verilerinin ikincil veri analizi şeklinde yapılmıştır. Çalışmanın evreni, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (HÜNEE) tarafından yapılan, Türkiye genelini temsil eden TNSA’ya ait hanhalkları oluşturmaktadır.

2003 TNSA’da 15-49 yaş arası evlilik deneyimi olan 8075 kadınla, 2008 TNSA’da aynı yaş aralığındaki 7405 kadınla görüşülmüştür (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, 2017 ve 2009). 2013 TNSA’da evlilik kriteri aranmaksızın, 15-49 yaş arasındaki 9746 kadınla görüşme gerçekleştirilmiş 2018 TNSA’da ise, 15-49 yaş aralığında 7346 kadınla görüşme yapılmıştır (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, 2014 ve 2019).

Sunulan bu araştırma örneklemini, 2003, 2008, 2013 ve 2018 TNSA veri tabanlarında yer alan, 15-49 yaş aralığındaki evlilik veya partnerle birlikte yaşama deneyimi olan kadınlar oluşturmaktadır. Çalışmaya dahil edilme kriterleri, 15-49 yaş arasında olmak, en az bir kez evlilik veya partnerle yaşama deneyimi (evli, birlikte yaşayan, ayrı yaşayan, boşanmış veya eşi ölmüş) ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak olarak belirlenmiştir. Dahil edilmeme kriteri ise, herhangi bir evlilik veya partnerle yaşama deneyiminin olmamasıdır. Bu kriterlere uyan 2003 TNSA’da 8075, 2008 TNSA’da 7405, 2013 TNSA’da 7064 ve 2018 TNSA’da 5141 olmak üzere toplam 27.684 kadına ait veriler analiz edilmiştir.

Bağımlı Değişken

TNSA soru kağıdında doğrudan bir şiddet modülü bulunmamakla birlikte, kadına yönelik cinsel şiddetin yaygınlığı ve belirleyicileri, dolaylı sorularla elde edilen verilerle bağımlı değişken olarak analiz edilmiştir. Kadınların cinsel şiddet maruziyetini dolaylı olarak gösterebilecek aşağıdaki üç sorudan en az birine "evet" yanıtı verilmesi dikkate alınmıştır:

Gebelik sonlandırmaya eşin karar vermesi,

Gebelikten korunma yöntemini kullanmama nedeninin eşin karşı olması,

Gebelikten korunmak için tercih edilen yöntemi kullanmama nedeninin eşin karşı olması.

Bağımsız Değişkenler

Kadına yönelik şiddetle ilişkilendirilen bağımsız değişkenler üç ana başlık altında incelenmiştir: Hanehalkı özellikleri, sosyodemografik özellikler ve evlilik özellikleri. Hanehalkı özellikleri bölgesi, yerleşim yeri ve refah düzeyini içerirken; sosyodemografik özellikler kadının yaşı, eğitim durumu, anadili ve ebeveynlerinin eğitim seviyesini kapsamaktadır. Evlilik özellikleri ise çocuk sayısı, evlilik süresi, akraba evliliği, nikah türü, eşin eğitim düzeyi ve yaş farkı gibi faktörleri içermektedir.

TNSA'nın 2003, 2008, 2013 ve 2018 yıllarına ait veri setleri HÜNEE'ye yapılan başvuru neticesinde 22 Eylül 2023 tarihinde temin edilmiştir. Elde edilen veri setleri, araştırma amacına uygun olarak analiz için yeniden düzenlenmiştir. HÜNEE onayı sonrasında, 3 Kasım 2023 tarihinde İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Etik Kurulu'ndan da gerekli izin alınmıştır.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada, ağırlıklandırılmış olan 2003, 2008, 2013 ve 2018 TNSA veri setleri bu ağırlıklandırma dikkate alınarak analiz edilmiştir. Tanımlayıcı istatistiklerde sayı ve yüzde, kategorik değişkenlerin karşılaştırılmasında Pearson ki-kare ve gerektiğinde Fisher Kesinlik Testi uygulanmıştır. Cinsel şiddetle ilişkili durumlar dikotom hale getirilerek, korelasyon analizinin ardından üç ayrı modelle lojistik regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak kabul edilmiş, ilişkinin gücü Odds Oranı (OR) ve %95 güven aralıkları ile ifade edilmiştir.

Araştırmanın Kısıtlılıkları

Çalışma kesitsel verilerle yapıldığından nedensellik kurulamaz ve yalnızca ilişkiler yorumlanabilir; ayrıca TNSA veri setlerinde her yıl aynı soruların yer almaması, analizde ortak sorularla sınırlı kalınmasına neden olmuştur.

Bu çalışma İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı'nda uzmanlık tezi olarak yapılmış olup, ayrıntılı bilgiye tezden ulaşılabilir (Sancar, 2024).

Bulgular

2003, 2008, 2013 ve 2018 TNSA Serilerindeki kadınların hanehalkı, sosyodemografik ve evlilik özellikleri, ilgili TNSA'larda (17-20) ve bu araştırmanın verilerine dayandığı tez bulgularında yer almaktadır (Sancar, 2024). Bu araştırmanın bulgularının sunumunda şiddet ile ilişkilendirilebilecek durumlara ait veriler sunulmuştur.

Araştırmaya dahil edilen kadınların TNSA yıllarına göre medeni durumları Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: Katılımcıların Medeni Durum Açısından Yıllara Göre Özellikleri

	2003 TNSA		2008 TNSA		2013 TNSA		2018 TNSA	
	Sayı*	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Hiç evlenmemiş	-		-		2683	27,5	2205	30,0
Evli	7672	95,0	6999	94,6	6655	68,4	4820	65,7
Boşanmış / Ayrı yaşıyor	237	2,9	248	3,3	297	3,0	244	3,3
Eşi ölmüş	166	2,1	158	2,1	112	1,1	77	1,0
Toplam TNSA örneklemi	8075	100	7405	100	9746	100	7346	100
Araştırma Örnekleme	8075	100	7405	100	7063	100	5141	100

**Tablodaki sayı ve yüzdelere ağırlıklandırılmış sayı ve yüzdelerdir.*

TNSA örnekleme ağırlıklandırma yapılarak analiz edildiği için Tablo 2 ve araştırmanın devamında da toplam sayıların uyuşmadığı görülmektedir. Örneklemin doğası gereği sayıların değil yüzdelere dikkate alınması gerekmektedir.

2003, 2008, 2013 ve 2018 yıllarındaki TNSA soru kağıtlarından, cinsel şiddetle ilişkilendirilebilecek durumlar seçilmiş, bu sorulara cevap veren kadınların sayısı, şiddeti düşündürecek cevabı veren kişi sayısı ve şiddeti düşündürecek cevabı verenlerin yüzdesi olarak Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 2. Şiddetle İlişkilendirilebilecek Durumlar

Kategori	2003			2008			2013			2018		
	Toplam N	Frekans N	%	Toplam N	Frekans N	%	Toplam N	Frekans N	%	Toplam N	Frekans N	%
Gebeliği sonlandırmaya eşin karar vermesi	1793	142	7,9	474	20	4,2	218	7	3	191	6	3,2
Yöntem kullanmama nedeni eşin karşı olması	2224	42	1,9	1886	21	1,1	2105	23	1,1	1726	26	1,5
Tercih ettiği metodu kullanmama nedeni eşin karşı olması	1866	218	11,7	1303	152	11,6	943	141	15	585	65	11,2

*İD: İlişkilendirilebilecek Durumlar

Cinsel şiddet ile ilişkilendirilebilecek durumlar, araştırmanın yapısı gereği katılımcı her kadına sorulmamıştır, bu yüzden cevap sayılarında farklılık vardır. Örneğin katılımcı her kadının gebelik sonlandırma öyküsü olmayıp sadece 1793 kadının böyle bir öyküsü vardır. Diğer durumlar için de benzer nedenle sayılar farklılık göstermektedir. Cinsel şiddet ile ilişkilendirilebilecek durumlardan, gebeliği sonlandırmaya eşi karar veren kadınların oranı 2003'te %7,9 iken 2018'de %3,2'ye düşmüştür. Kadının gebeliği önleyici bir yöntem kullanmama nedeni eşin karşı olması oranı 2003'te %1,9 iken yıllar içinde benzer oranı koruyarak 2018'de %1,5 olarak kaydedilmiştir. Kadının gebeliği önleme konusunda kendi istediği metodu kullanmama nedeni eşin karşı olması durumu, 2003'te %11,7 olup yıllar içinde benzer seyrinde devam etmiştir (Tablo 2).

Tablo 3. Kadınların Cinsel Şiddetle İlişkilendirilen Durumlara Maruziyetleri

		2003		2008		2013		2018	
		N	%	N	%	N	%	N	%
Cinsel Şiddet ile İD*	Evet	398	4,9	191	2,6	171	2,4	97	1,9
	Hayır	7677	95,1	7214	97,4	6893	97,6	5043	98,1

*İD: İlişkilendirilebilecek Durumlar

Cinsel şiddet ile ilişkilendirilebilecek durumlardan en az birini yaşayan kadınların dolaylı olarak cinsel şiddete maruz kaldığı öngörülmüştür. Bu öngörü ile cinsel şiddet ile ilişkili bir durum yaşayan kadınların oranı 2003'te %4,9 iken, 2018'de %1,9'a düşmüştür. Bu durumları yaşamayan kadınların oranı ise 2018'de %98,1'e yükselmiştir (Tablo 3).

Tablo 4. Cinsel Şiddet ile İlişkilendirilebilecek Durumların Kadınların Hanehalkı Özellikleri ile İlişkisi

		2003					2008					2013					2018				
		Cinsel Şiddet ile İD*					Cinsel Şiddet ile İD					Cinsel Şiddet ile İD					Cinsel Şiddet ile İD				
		Yok		Var		P	Yok		Var		P	Yok		Var		p	Yok		Var		p
		N	%	N	%		N	%	N	%		N	%	N	%		N	%	N	%	
Bölge	Batı	1896	92,31	158	7,69		1334	94,83	73	5,17		1301	96,01	54	3,99		1066	97,56	27	2,44	
	Kuzey	329	92,79	26	7,21		197	92,07	17	7,93		199	94,35	12	5,65		107	93,06	8	6,94	
	Orta	1042	90,85	105	9,15	0,401	740	94,03	47	5,97	0,244	529	92,89	40	7,11	0,037	425	93,20	31	6,80	<0,001
	Güney	569	92,20	48	7,80		399	96,03	16	3,97		393	94,29	24	5,71		312	97,08	9	2,92	
	Doğu	825	93,11	61	6,89		601	94,05	38	5,95		580	93,46	41	6,54		406	94,75	22	5,25	
Yerleşim yeri	Kent	3292	91,94	288	8,06	0,420	2447	94,61	139	5,39	0,530	2392	94,92	128	5,08	0,127	1855	96,26	72	3,74	0,109
	Kır	1369	92,61	109	7,39		824	94,07	52	5,93		609	93,4	43	6,6		461	94,75	26	5,25	
Refah Düzeyi	En yüksek	1147	94,39	68	5,61		695	95,67	31	4,33		633	95,82	28	4,18		497	97,82	11	2,18	
	Yüksek	987	91,56	91	8,44		670	92,86	52	7,14		580	95,34	28	4,66		504	96,02	21	3,98	
	Orta	948	91,60	87	8,40	0,016	675	94,72	38	5,28	0,178	634	94,2	39	5,8	0,384	462	95,82	20	4,18	0,097
	Düşük	842	90,73	86	9,27		657	94,77	36	5,23		617	94,15	38	5,85		453	94,30	27	5,70	
	En düşük	737	91,83	66	8,17		573	94,36	34	5,64		537	93,5	37	6,5		399	95,69	18	4,31	

*ID: İlişkilendirilebilecek Durum

Kadınların dolaylı olarak cinsel şiddet yaşadıklarını düşündüren bulgularla hanehalkı özellikleri arasındaki ilişki incelendiğinde, yalnızca 2013 yılında yaşanan bölge ve 2003 yılında refah düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p < 0,05$). 2003-2018 yılları arasında cinsel şiddetle ilişkilendirilen durumların yaşanma oranları, tüm bölgelerde, yerleşim yerlerinde ve refah düzeylerinde azalma eğilimi göstermektedir. Batı bölgesinde bu oran 2003'te %7,69 iken, 2018'de %2,44'e düşmüştür. Güney bölgesinde de benzer bir azalma yaşanmış ve %7,80'den %2,92'ye inmiştir. 2013 ve 2018 yıllarında Türkiye'nin kuzey, doğu ve orta Anadolu bölgesinde ise daha yüksek oranlar dikkat çekmektedir. Refah düzeyine göre, düşük refah seviyesindeki kadınlarda cinsel şiddet oranı 2003'te %9,27 iken, 2018'de %5,70'e düşerken, yüksek refah seviyesindeki kadınlarda bu oran daha belirgin şekilde azalmıştır (2003'te %5,61, 2018'de %2,18).

Tablo 5. Cinsel Şiddet ile İlişkilendirilebilecek Durumların Kadınların Sosyodemografik Özellikleri ile İlişkisi

		2003					2008					2013					2018				
		Cinsel Şiddet ile İ.D.*					Cinsel Şiddet ile İ.D.					Cinsel Şiddet ile İ.D.					Cinsel Şiddet ile İ.D.				
		Yok		Var		P	Yok		Var		P	Yok		Var		p	Yok		Var		p
		N	%	N	%		N	%	N	%		N	%	N	%		N	%	N	%	
Yaş	15-19	164	91,44	15	8,56		128	95,15	7	4,85		69	97,94	1	2,06		44	96,38	2	3,62	
	20-39	2307	92,11	198	7,89	0,956	1787	93,84	117	6,16	0,197	1529	94,16	95	5,84	0,195	1065	95,65	48	4,35	0,779
	40-49	2190	92,23	185	7,77		1356	95,27	67	4,73		1404	94,97	74	5,03		1207	96,22	47	3,78	
Kadının Eğitim Düzeyi	Lise ve üzeri	815	95,82	36	4,18		709	96,93	22	3,07		803	96,69	27	3,31		753	97,04	23	2,96	
	Ortaokul mezunu	324	89,35	39	10,65		308	93,68	21	6,32		457	93,5	32	6,5		400	95,34	20	4,66	
	İlkokul mezunu	2453	91,81	219	8,19	<0,001	1583	93,51	110	6,49	0,006	1225	94,1	76	5,9	0,016	832	95,44	40	4,56	0,306
	Eğitim yok / İlkokul terk	1069	91,09	105	8,91		671	94,63	38	5,37		517	93,58	35	6,42		330	95,60	15	4,40	
Anadil	Türkçe	3792	91,98	331	8,02		2590	94,33	156	5,67		2332	95,35	114	4,65		1725	96,10	70	3,90	
	Kürtçe	738	93,14	54	6,86	0,445	578	95,16	29	4,84	0,678	563	92,18	48	7,82	0,004	430	95,70	19	4,30	0,836
	Arapça ve diğer	131	91,12	13	8,88		103	94,39	6	5,61		107	91,99	9	8,01		160	95,13	8	4,87	
Annenin Eğitim Düzeyi	Lise ve üzeri	86	97,54	2	2,46		67	94,81	4	5,19		122	97,76	3	2,24		114	98,91	1	1,09	
	Ortaokul mezunu	89	93,21	6	6,79		48	100,00	0	0,00		81	99,07	1	0,93		90	99,69	0	0,31	
	İlkokul mezunu	1102	93,51	76	6,49	0,029	929	94,32	56	5,68	0,408	887	94,3	53	5,7	0,158	719	96,38	27	3,62	0,027
	Eğitim yok / İlkokul terk	3301	91,56	304	8,44		2182	94,32	132	5,68		1865	94,50	109	5,50		1352	95,21	68	4,79	
Babanın Eğitim Düzeyi	Lise ve üzeri	305	97,00	9	3,00		246	96,14	10	3,86		299	95,9	13	4,1		290	96,17	12	3,83	
	Ortaokul mezunu	228	97,29	6	2,71		182	92,74	14	7,26		210	95,8	9	4,2		168	95,88	7	4,12	
	İlkokul mezunu	2093	91,47	195	8,53	<0,001	1597	94,30	97	5,70	0,390	1462	94,6	84	5,4	0,537	1120	96,67	39	3,33	0,299
	Eğitim yok / İlkokul terk	1716	91,47	160	8,53		1086	95,04	57	4,96		888	94,1	56	5,9		619	94,86	34	5,14	

*ID: İlişkilendirilebilecek Durum

Kadınların dolaylı olarak cinsel şiddet yaşadığını düşündüren bulguların hanehalkı özellikleri ile ilişkisi incelendiğinde, yaş grupları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0,05$). Ancak kadının anadili (2013'te $p=0,004$), annesinin eğitim düzeyi (2003'te $p=0,029$ ve 2018'de $p=0,027$) ve babasının eğitim düzeyi (2003'te $p<0,001$) ile cinsel şiddet arasında anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Kadınların eğitim düzeyi arttıkça, cinsel şiddetle ilişkilendirilen durumlar azalmaktadır (2003'te $p<0,001$, 2008'de $p=0,006$, 2013'te $p=0,016$); 2003'te lise ve üzeri eğitimli kadınlar %4,18 oranında şiddet yaşarken, ilkokul mezunları %8,19 oranında yaşamaktadır. Annenin eğitim düzeyi de önemli bir faktördür; 2003 yılında lise ve üzeri eğitim almış annelerin çocuklarında cinsel şiddet oranı %2,46 iken, düşük eğitimli annelerin çocuklarında bu oran %8,44'e çıkmaktadır ($p=0,029$), 2018 yılında da anlamlı bir sonuç ortaya çıkmıştır ($p=0,027$). 2003 TNSA'da baba eğitim düzeyi yüksek olan kadınlarda cinsel şiddet oranı %3 iken, düşük eğitimli babaların çocuklarında bu oran %8,53'e çıkmaktadır ($p<0,001$).

Tablo 6. Cinsel Şiddet ile İlişkilendirilebilecek Durumların Kadınların Evlilik Özellikleri ile İlişkisi

		2003					2008					2013					2018				
		Cinsel Şiddet ile ID*					Cinsel Şiddet ile ID					Cinsel Şiddet ile ID					Cinsel Şiddet ile ID				
		Yok		Var		P	Yok		Var		P	Yok		Var		p	Yok		Var		p
		N	%	N	%		N	%	N	%		N	%	N	%		N	%	N	%	
Çocuk Sayısı	0	581	99,01	6	0,99		501	97,73	12	2,27		551	99,22	4	0,78		331	99,60	1	0,40	
	1-3	2999	91,30	286	8,70	<0,001	2125	94,11	133	5,89	0,002	2037	94,41	121	5,59	<0,001	1657	95,70	75	4,30	<0,001
	4 ve üzeri	1081	91,05	106	8,95		645	93,28	46	6,72		414	90,05	46	9,95		327	93,80	22	6,20	
Akraba Evliliği	Yok	3639	92,08	313	7,92	0,792	2433	94,36	145	5,64	0,566	2285	95,02	120	4,98	0,069	1761	95,97	74	4,03	0,893
	Var	1022	92,34	85	7,66		835	94,87	45	5,13		710	93,28	51	6,72		553	95,92	24	4,08	
Nikah	Resmi nikah	4326	92,02	375	7,98		3132	94,64	177	5,36		2872	94,46	168	5,54		2206	95,96	93	4,04	
	Sadece dini	317	93,77	21	6,23	0,425	135	91,26	13	8,74	0,073	117	98,08	2	1,92	0,146	96	95,33	5	4,67	0,700
	Yok	15	89,83	2	10,17		4	79,09	1	20,91		9	100,00	0	0,00		12	100,00	0	0,00	
Eşin Eğitim Düzeyi	Lise ve üzeri	564	95,16	29	4,84		1162	95,15	59	4,85		497	96,75	17	3,25		467	98,00	10	2,00	
	Ortaokul mezunu	1629	91,46	152	8,54	0,007	503	93,71	34	6,29	0,502	1240	94,29	75	5,71	0,044	1006	94,92	54	5,08	0,019
	İlkokul mezunu	2221	91,62	203	8,38		1494	94,16	93	5,84		1135	93,8	76	6,2		767	95,74	34	4,26	
	Eğitim yok / İlkokul terk	233	95,12	12	4,88		106	95,38	5	4,62		110	97,06	3	2,94		55	100,00	0	0,00	
Eşiyile Yaş Farkı	Kadın +2 yıl	174	90,28	19	9,72		185	95,71	8	4,29		65	90,64	7	9,36		102	96,40	4	3,60	
	Yaklaşık yaştalar	962	92,57	77	7,43	0,640	733	95,04	38	4,96	0,643	947	95,11	49	4,89	0,019	451	96,10	18	3,90	0,775
	Erkek büyük	2875	92,20	243	7,80		2041	94,46	120	5,54		1345	92,92	103	7,08		1265	95,27	63	4,73	
	Erkek büyük	527	91,54	49	8,46		291	93,64	20	6,36		292	96,34	11	3,66		214	94,80	12	5,20	

*ID: İlişkilendirilebilecek Durum

Cinsel şiddet ile ilişkilendirilebilecek durumların kadınların evlilik özellikleri ile ilişkisi incelendiğinde, akraba evliliği ve nikah tipi ile anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0,05$). Çocuk sayısı ile cinsel şiddet oranları arasında bir ilişki vardır; 2003 yılında çocuğu olmayan kadınlarda bu oran %0,99 iken, 1-3 çocuk sahibi kadınlarda %8,70 ve 4 veya üzeri çocuk sahibi kadınlarda %8,95 olarak gözlemlenmiştir ($p<0,001$), yıllar içinde düşme eğilimi göstererek dört TNSA'da oranlar benzer olup, 2018'de çocuğu olmayan kadınlarda %0,40, 1-3 çocuk sahibi kadınlarda %4,3 ve 4 veya üzeri çocuk sahibi kadınlarda %6,2 olarak gözlemlenmiştir ($p<0,001$). Eşin eğitim düzeyi de önemli bir faktördür; 2003'te lise ve üzeri eğitilmiş eşlerle evli kadınlarda cinsel şiddet oranı %4,84 iken ($p=0,007$), 2018'de bu oran %2'ye düşmüştür ($p=0,019$). Daha düşük eğitim seviyesinde olan erkeklerle evli kadınlarda oran daha yüksek olup yine yıllar içinde azalma göstermektedir. Eşiyile yaş farkı da önemli bir etkidir; 2013'te kadınların eşlerinden 2 yıl büyük olduğu durumlarda cinsel şiddet oranı %9,36 iken, yaş farkı azaldıkça bu oran düşmektedir ($p=0,019$).

Cinsel şiddetle ilişkilendirilen durumlara maruziyetin bağımsız değişkenlerle ilişkisi incelenmek üzere 3 model ile lojistik regresyon yapılmıştır. 1. modelde hanehalkı özellikleri (bölge, yerleşim yeri, refah düzeyi), 2. modelde hanehalkı özellikleriyle birlikte sosyodemografik özellikler (kadının yaşı, eğitim düzeyi, anadili, annesinin eğitim düzeyi, babasının eğitim düzeyi) ve 3. modelde hanehalkı ve sosyodemografik özelliklerle birlikte evlilik özellikleri (çocuk sayısı, akraba evliliği, nikah türü, eşin eğitim düzeyi, eşle yaş farkı) analiz edilmiştir.

Tablo 7. 2003 TNSA Verilerindeki Kadınların Cinsel Şiddet ile İlişkili Durumları Yaşamaları ile İlgili Faktörler

Değişken Adı	Model 1				Model 2				Model 3			
	aOR	%95 Aralığı	Güven p		aOR	%95 Aralığı	Güven p		aOR	%95 Aralığı	Güven p	
Bölge												
Batı												
Güney	0.906	0.629	1.305	0.595	0.878	0.605	1.274	0.493	0.855	0.587	1.245	0.414
Orta	1.125	0.854	1.483	0.402	1.135	0.859	1.498	0.374	1.080	0.815	1.432	0.591
Kuzey	0.973	0.617	1.534	0.907	0.933	0.589	1.480	0.769	0.893	0.561	1.421	0.633
Doğu	0.793	0.567	1.110	0.177	0.856	0.583	1.256	0.427	0.760	0.511	1.131	0.176
Yerleşim Yeri												
Kent												
Kır	0.815	0.628	1.059	0.126	0.787	0.604	1.025	0.075	0.756	0.578	0.989	0.041
Refah Düzeyi												
En yüksek												
En düşük	1.792	1.216	2.640	0.003	1.194	0.774	1.842	0.423	1.205	0.763	1.903	0.425
Düşük	1.747	1.225	2.493	0.002	1.193	0.807	1.763	0.376	1.201	0.802	1.800	0.374
Orta	1.482	1.045	2.101	0.027	1.060	0.728	1.541	0.762	1.061	0.724	1.554	0.763
Yüksek	1.478	1.053	2.075	0.024	1.106	0.775	1.578	0.578	1.090	0.761	1.561	0.638
Kadının Yaşı												
Yaş					0.987	0.974	1.001	0.061	0.973	0.957	0.989	0.001
Kadının Eğitim Düzeyi												
Lise ve üzeri												
Eğitimi yok / İlk okul terk					2.000	1.195	3.346	0.008	1.781	1.027	3.087	0.040
İlkokul mezunu					2.136	1.277	3.572	0.004	2.024	1.194	3.431	0.009
Ortaokul mezunu					1.541	1.001	2.372	0.049	1.449	0.920	2.283	0.110
Anadil												
Türkçe												
Kürtçe					0.648	0.429	0.978	0.039	0.650	0.424	0.997	0.048
Arapça ve diğer					1.076	0.562	2.062	0.825	1.043	0.541	2.010	0.900
Annesinin Eğitim Düzeyi												
Lise ve üzeri												
Eğitimi yok / İlk okul terk					1.190	0.273	5.183	0.816	1.134	0.260	4.943	0.868
İlkokul mezunu					1.568	0.308	7.984	0.588	1.433	0.280	7.346	0.666
Ortaokul mezunu					0.964	0.223	4.170	0.960	0.901	0.208	3.903	0.889
Babasının Eğitim Düzeyi												
Lise ve üzeri												
Eğitimi yok / İlk okul terk					2.428	1.098	5.366	0.028	2.376	1.074	5.255	0.033
İlkokul mezunu					2.440	1.132	5.258	0.023	2.423	1.125	5.221	0.024
Ortaokul mezunu					0.650	0.210	2.014	0.455	0.627	0.202	1.947	0.419
Çocuk Sayısı												
Çocuk sayısı									1.146	1.070	1.227	<0,001
Akraba Evliliği												
yok												
var									0.858	0.648	1.135	0.282
Nikah												
Resmi nikahı olan												
Sadece dini nikahı olan									0.733	0.440	1.221	0.233
Nikahı olmayan									1.537	0.285	8.289	0.617
Eşinin Eğitim Düzeyi												
Lise ve üzeri												
Eğitimi yok / İlk okul terk									0.551	0.247	1.229	0.145
İlkokul mezunu									1.125	0.702	1.801	0.624
Ortaokul mezunu									0.998	0.607	1.640	0.992
Eşiyle Yaş Farkı												
Yaş farkı									1.010	0.988	1.033	0.371
Omnibus Model Testi	p < 0,075				p < 0.001				p < 0.001			
Nagelkerke r ²	0,008				0,030				0,042			
Cox Snell	0,003				0,013				0,018			
Hosmer ve Lemeshow	p < 0,037				p < 0,777				p=0,810			

2003 TNSA verilerine göre Model 1 genel olarak anlamlılık göstermemekte ve uyum testlerinde zayıf sonuçlar vermektedir. Buna karşılık, Model 2 ve Model 3 bağımsız değişkenlerin etkilerini daha anlamlı biçimde yansıtmakta ve daha iyi uyum sonuçları sunmaktadır. Ancak tüm modellerin açıklayıcılık düzeyleri düşük kalmaktadır.

Eğitimi olmayan veya ilkokul terk olan kadınların cinsel şiddet riski, lise ve üzeri eğitilmiş kadınlara kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksektir. Ortaokul mezunu kadınların bu riski Model 2'de anlamlı iken (OR:1,5 $p=0,049$) Model 3'te anlamlılığını kaybetmiştir ($p=0,110$). İlkokul mezunu kadınların riski ise hem Model 2'de (OR:2,1 $p=0,004$) hem de Model 3'te (OR:2 $p=0,009$) anlamlı olarak yüksek bulunmuştur.

Babasının eğitimi düşük olan kadınların da cinsel şiddetle karşılaşma olasılığı, babası lise ve üzeri eğitilmiş olanlara kıyasla daha fazladır (Her iki modelde de OR ortalama 2,5, $p<0,05$).

Kadının yaşı her bir yıl arttıkça cinsel şiddet görme olasılığı yaklaşık %5 azalmaktadır (OR:0,97 $p=0,001$).

Çocuk sayısı arttıkça kadınların cinsel şiddet ile ilişkili durumları yaşama olasılığı da 1,1 kat artmaktadır ($p<0,001$).

Tablo 8. 2008 TNSA Verilerindeki Kadınların Cinsel Şiddet ile İlişkili Durumları Yaşamaları ile İlgili Faktörler

Değişken Adı	Model 1				Model 2				Model 3			
	aOR	%95 Aralığı	Güven	p	aOR	%95 Aralığı	Güven	p	aOR	%95 Aralığı	Güven	p
Bölge												
Batı (ref)												
Güney	0,734	0,403	1,339	0,313	0,776	0,419	1,437	0,420	0,799	0,430	1,487	0,479
Orta	1,163	0,779	1,737	0,461	1,111	0,737	1,674	0,616	1,027	0,676	1,561	0,899
Kuzey	1,540	0,847	2,799	0,157	1,664	0,903	3,069	0,103	1,676	0,904	3,107	0,101
Doğu	1,135	0,703	1,832	0,605	1,353	0,787	2,327	0,274	1,148	0,655	2,010	0,630
Yerleşim Yeri												
Kent (ref)												
Kır	1,153	0,759	1,751	0,504	1,141	0,749	1,739	0,538	1,132	0,738	1,737	0,571
Refah Düzeyi												
En yüksek (ref)												
En düşük	1,115	0,587	2,117	0,740	0,680	0,332	1,391	0,290	0,469	0,215	1,021	0,057
Düşük	1,254	0,737	2,134	0,404	0,736	0,404	1,343	0,318	0,632	0,337	1,184	0,152
Orta	1,031	0,614	1,734	0,907	0,621	0,349	1,103	0,104	0,585	0,326	1,051	0,073
Yüksek	1,470	0,915	2,363	0,112	0,986	0,592	1,642	0,956	0,984	0,588	1,647	0,951
Kadının Yaşı												
Yaş					0,987	0,967	1,007	0,199	0,959	0,935	0,983	0,001
Kadının Eğitim Düzeyi												
Lise ve üzeri (ref)												
Eğitimi yok / İlkokul terk					3,642	1,683	7,881	0,001	2,697	1,202	6,051	0,016
İlkokul mezunu					3,571	1,934	6,593	<0,001	3,140	1,674	5,891	<0,001
Ortaokul mezunu					2,492	1,207	5,144	0,014	2,358	1,134	4,905	0,022
Anadil												
Türkçe (ref)												
Kürtçe					0,705	0,394	1,259	0,237	0,568	0,310	1,041	0,067
Arapça ve diğer					0,917	0,354	2,376	0,858	0,756	0,282	2,023	0,577
Annesinin Eğitim Düzeyi												
Lise ve üzeri (ref)												
Eğitimi yok / İlkokul terk					0,456	0,126	1,649	0,231	0,463	0,129	1,666	0,238
İlkokul mezunu					0,518	0,147	1,824	0,306	0,530	0,151	1,858	0,322
Ortaokul mezunu					<0,001	<0,001	.	0,997	<0,001	<0,001	.	0,997
Babasının Eğitim Düzeyi												
Lise ve üzeri (ref)												
Eğitimi yok / İlkokul terk					0,973	0,418	2,264	0,949	0,867	0,372	2,018	0,740
İlkokul mezunu					1,084	0,489	2,404	0,843	1,065	0,483	2,346	0,876
Ortaokul mezunu					1,932	0,765	4,877	0,163	1,695	0,669	4,295	0,266
Çocuk Sayısı												
Çocuk sayısı									1,312	1,187	1,451	<0,001
Akraba Evliliği												
Yok (ref)												
Var									0,840	0,576	1,224	0,364
Nikah												
Resmi nikah (ref)												
Sadece dini nikah									1,962	0,988	3,896	0,054
Nikahı olmayan									11,026	0,949	128,09	0,055
Eşinin Eğitim Düzeyi												
Lise ve üzeri (ref)												
Eğitimi yok / İlkokul terk									1,057	0,643	1,735	0,828
İlkokul mezunu									1,025	0,670	1,568	0,910
Ortaokul mezunu									0,731	0,254	2,109	0,563
Eşiyle Yaş Farkı												
Yaş farkı									1,009	0,975	1,044	0,596
<i>Omnibus Model Testi</i>	<i>p<0,442</i>				<i>p=0,013</i>				<i>p<0,001</i>			
<i>Nagelkerke r²</i>	<i>0,008</i>				<i>0,034</i>				<i>0,064</i>			
<i>Cox Snell</i>	<i>0,003</i>				<i>0,012</i>				<i>0,022</i>			
<i>Hosmer ve Lemeshow</i>	<i>p=0,379</i>				<i>p=0,541</i>				<i>p=0,143</i>			

2013 TNSA verilerine göre Model 1, bağımsız değişkenlerin etkilerini anlamlı şekilde yansıtmamakta ve zayıf uyum göstermektedir. Buna karşın, Model 2 ve Model 3 bağımsız değişkenlerin etkilerini anlamlı şekilde yansıtmakta ve daha iyi uyum sonuçları vermektedir. Ancak, tüm modellerin açıklayıcılığı yine düşük düzeyde kalmaktadır.

Kadının yaşı arttıkça cinsel şiddet ile ilişkili durumları yaşama olasılığı Model 3'te anlamlı şekilde azalmaktadır (OR:0,95 $p=0,001$).

Kadının eğitim düzeyinin cinsel şiddetle ilişkili durumlara maruz kalma olasılığı üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu saptanmıştır. Tüm değişkenlerin yer aldığı model 3'te lise ve üzeri eğitim düzeyine sahip kadınlarla karşılaştırıldığında, eğitimi olmayan veya ilkokulu yarıda bırakmış kadınların bu tür durumları yaşama olasılığı yaklaşık 2,7 kat artmıştır ($p=0,016$). İlkokul mezunu kadınlarda bu olasılık yaklaşık 3,1 kat artarken ($p<0,001$), ortaokul mezunu kadınlarda ise 2,4 kat artmıştır ($p=0,022$).

Ayrıca çocuk sayısı arttıkça, kadınların cinsel şiddet ile ilişkili durumları yaşama olasılığı da 1,3 kat artmaktadır ($p>0,001$).

Tablo 9. 2013 TNSA Verilerindeki Kadınların Cinsel Şiddet ile İlişkili Durumları Yaşamaları ile İlgili Faktörler

Değişken Adı	Model 1				Model 2				Model 3			
	aOR	%95 Aralığı	Güven	p	aOR	%95 Aralığı	Güven	p	aOR	%95 Aralığı	Güven	p
Bölge												
Batı (ref)												
Güney	1,659	0,973	2,830	0,063	1,664	0,960	2,884	0,070	1,613	0,926	2,812	0,091
Orta	2,114	1,352	3,307	0,001	2,375	1,503	3,755	<0,001	2,333	1,464	3,717	<0,001
Kuzey	1,349	0,657	2,768	0,414	1,611	0,774	3,350	0,202	1,558	0,741	3,272	0,242
Doğu	1,702	1,051	2,756	0,031	1,489	0,877	2,530	0,141	1,242	0,715	2,157	0,441
Yerleşim Yeri												
Kent (ref)												
Kır	1,069	0,667	1,713	0,783	1,041	0,643	1,687	0,870	1,035	0,627	1,709	0,893
Refah Düzeyi												
En yüksek (ref)												
En düşük	1,154	0,608	2,192	0,661	0,756	0,358	1,598	0,464	0,556	0,250	1,233	0,148
Düşük	1,201	0,695	2,076	0,511	0,808	0,428	1,526	0,512	0,671	0,349	1,289	0,231
Orta	1,237	0,729	2,100	0,430	0,894	0,494	1,619	0,712	0,771	0,422	1,409	0,398
Yüksek	1,089	0,631	1,878	0,760	0,878	0,495	1,557	0,656	0,821	0,460	1,465	0,505
Kadının Yaşı												
Yaş					1,006	0,984	1,028	0,594	0,965	0,939	0,993	0,013
Kadının Eğitim Düzeyi												
Lise ve üzeri (ref)												
Eğitimi yok / İlkokul terk					1,601	0,775	3,305	0,203	1,179	0,543	2,559	0,678
İlkokul mezunu					1,655	0,939	2,917	0,081	1,392	0,771	2,513	0,273
Ortaokul mezunu					1,942	1,069	3,529	0,029	1,612	0,877	2,963	0,125
Anadil												
Türkçe (ref)												
Kürtçe					1,709	1,023	2,854	0,041	1,354	0,789	2,324	0,272
Arapça ve diğer					2,090	0,959	4,554	0,064	1,727	0,774	3,851	0,182
Annesinin Eğitim Düzeyi												
Lise ve üzeri (ref)												
Eğitimi yok / İlkokul terk					1,323	0,335	5,230	0,690	1,192	0,301	4,719	0,803
İlkokul mezunu					1,919	0,498	7,394	0,344	1,708	0,444	6,569	0,436
Ortaokul mezunu					0,306	0,023	4,072	0,370	0,287	0,021	3,847	0,346
Babasının Eğitim Düzeyi												
Lise ve üzeri (ref)												
Eğitimi yok / İlkokul terk					1,038	0,475	2,268	0,925	0,955	0,434	2,101	0,908
İlkokul mezunu					0,958	0,464	1,978	0,908	0,906	0,438	1,874	0,791
Ortaokul mezunu					0,896	0,352	2,280	0,817	0,853	0,334	2,180	0,740
Çocuk Sayısı												
Çocuk sayısı									1,408	1,265	1,568	<0,001
Akraba Evliliği												
Yok (ref)												
Var									1,028	0,701	1,508	0,889
Nikah												
Resmi nikah (ref)												
Sadece dini nikah									0,238	0,040	1,421	0,115
Nikahı olmayan									<0,001	<0,001	.	0,999
Eşinin Eğitim Düzeyi												
Lise ve üzeri (ref)												
Eğitimi yok / İlkokul terk									0,396	0,104	1,517	0,177
İlkokul mezunu									1,279	0,656	2,492	0,470
Ortaokul mezunu									1,432	0,784	2,615	0,242
Eşiyle Yaş Farkı												
Yaş farkı									1,010	0,988	1,033	0,371
<i>Omnibus Model Testi</i>	<i>p=0,082</i>				<i>p=0,028</i>				<i>p<0,001</i>			
<i>Nagelkerke r²</i>	<i>0,016</i>				<i>0,036</i>				<i>0,088</i>			
<i>Cox Snell</i>	<i>0,006</i>				<i>0,013</i>				<i>0,032</i>			
<i>Hosmer ve Lemeshow</i>	<i>p=0,398</i>				<i>p=0,026</i>				<i>p=0,052</i>			

2013 TNSA verilerine göre Model 1, bağımsız değişkenlerin etkilerini anlamlı şekilde açıklayamamaktadır. Model 2 ve Model 3 ise daha anlamlı sonuçlar sunmakta ve özellikle Model 3, en yüksek açıklayıcı güce sahiptir. Ancak genel olarak tüm modellerin açıklayıcılığı düşük düzeyde kalmaktadır.

Orta Anadolu'da yaşayan kadınların cinsel şiddet ile ilişkili durumları yaşama olasılığı, Batı bölgesine göre üç modelde de anlamlı şekilde artmış, en son 3. modelde 2,3 kat artış gözlenmiştir ($p<0,001$).

Kadının eğitim düzeyinin etkisi diğer yıllardaki kadar belirgin olmamış, model 3'te hiçbir eğitim düzeyi istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p>0,05$).

Bu yılda da önceki yıllara benzer şekilde kadının yaşı her bir yıl arttıkça cinsel şiddet görme olasılığı yaklaşık %5 azalmaktadır (OR:0,96 $p=0,013$).

Çocuk sayısındaki artış diğer yıllara benzer şekilde cinsel şiddet yaşama olasılığını 1,4 kat artırmıştır ($p<0,001$).

Tablo 10. 2018 TNSA Verilerindeki Kadınların Cinsel Şiddet ile İlişkili Durumları Yaşamaları ile İlgili Faktörler

Değişken Adı	Model 1				Model 2				Model 3			
	aOR	%95 Aralığı	Güven	p	aOR	%95 Aralığı	Güven	p	aOR	%95 Aralığı	Güven	p
Bölge												
Batı (ref)												
Güney	0,848	0,364	1,978	0,703	0,809	0,346	1,894	0,625	0,767	0,323	1,821	0,547
Orta	3,031	1,757	5,227	<0,001	2,961	1,698	5,163	<0,001	2,660	1,509	4,690	0,001
Kuzey	2,671	1,118	6,381	0,027	2,642	1,092	6,395	0,031	2,547	1,037	6,254	0,041
Doğu	1,611	0,844	3,075	0,148	1,492	0,748	2,980	0,256	1,224	0,587	2,555	0,590
Yerleşim Yeri												
Kent (ref)												
Kır	0,920	0,511	1,656	0,782	1,007	0,552	1,838	0,981	0,912	0,486	1,713	0,775
Refah Düzeyi												
En yüksek (ref)												
En düşük	2,049	0,812	5,172	0,129	1,309	0,450	3,807	0,622	1,086	0,360	3,274	0,884
Düşük	3,079	1,414	6,704	0,005	2,116	0,864	5,182	0,101	1,790	0,707	4,526	0,219
Orta	2,320	1,076	5,001	0,032	1,734	0,762	3,949	0,190	1,635	0,707	3,780	0,250
Yüksek	1,773	0,834	3,768	0,137	1,377	0,623	3,042	0,429	1,287	0,575	2,883	0,539
Kadının Yaşı												
Yaş					0,978	0,949	1,008	0,147	0,951	0,918	0,986	0,006
Kadının Eğitim Düzeyi												
Lise ve üzeri (ref)												
Eğitimi yok / İlkokul terk					1,246	0,498	3,117	0,638	0,603	0,215	1,696	0,338
İlkokul mezunu					1,180	0,594	2,346	0,637	0,828	0,395	1,735	0,617
Ortaokul mezunu					1,050	0,515	2,139	0,894	0,784	0,374	1,646	0,521
Anadil												
Türkçe (ref)								0,509				0,236
Kürtçe					0,724	0,366	1,435	0,355	0,544	0,262	1,129	0,102
Arapça ve diğer					1,187	0,501	2,812	0,697	0,968	0,383	2,445	0,945
Annesinin Eğitim Düzeyi*												
Lise ve üzeri (ref)												
Eğitimi yok / İlkokul terk					-	<0,001	.	0,996	-	<0,001	.	0,996
İlkokul mezunu					-	<0,001	.	0,996	-	<0,001	.	0,996
Ortaokul mezunu					-	<0,001	.	0,997	-	<0,001	.	0,997
Babasının Eğitim Düzeyi												
Lise ve üzeri (ref)												
Eğitimi yok / İlkokul terk					0,643	0,274	1,511	0,311	0,565	0,234	1,363	0,204
İlkokul mezunu					0,427	0,199	0,918	0,029	0,356	0,162	0,784	0,010
Ortaokul mezunu					0,653	0,242	1,766	0,401	0,560	0,203	1,549	0,264
Çocuk Sayısı												
Çocuk sayısı									1,496	1,289	1,736	<0,001
Akraba Evliliği												
Yok (ref)												
Var									0,714	0,414	1,232	0,226
Nikah												
Resmi nikah (ref)												
Sadece dini nikah									1,273	0,408	3,968	0,678
Nikahı olmayan									<0,001	<0,001	.	0,999
Eşinin Eğitim Düzeyi												
Lise ve üzeri (ref)												
Eğitimi yok / İlkokul terk									<0,001	<0,001	.	0,998
İlkokul mezunu									1,762	0,723	4,295	0,213
Ortaokul mezunu									2,133	0,975	4,666	0,058
Eşiyle Yaş Farkı												
Yaş farkı									1,001	0,946	1,058	0,985
<i>Omnibus Model Testi</i>	<i>p=0,001</i>				<i>p=0,001</i>				<i>p=0,001</i>			
<i>Nagelkerke r²</i>	<i>0,046</i>				<i>0,078</i>				<i>0,139</i>			
<i>Cox Snell</i>	<i>0,014</i>				<i>0,024</i>				<i>0,043</i>			
<i>Hosmer ve Lemeshow</i>	<i>p=0,391</i>				<i>p=0,202</i>				<i>p=0,296</i>			

*Annenin eğitim düzeyi değerleri normal sınırların çok üstünde çıkmıştır.

2018 TNSA verilerine göre yapılan analizde, her üç model de bağımsız değişkenlerin etkilerini anlamlı şekilde göstermektedir. Model 3, en yüksek açıklayıcı güce sahiptir ve gözlemlerle iyi bir uyum sunmaktadır. Modellerin açıklayıcı gücü önceki yıllara göre artmıştır.

Türkiye'nin orta bölgesinde yaşayan kadınların cinsel şiddetle ilişkili durumlara maruz kalma riski her üç modelde anlamlı bulunmuş, Model 3'te, Batı bölgesine göre yaklaşık 2,7 kat artmıştır ($p=0,001$). Kuzey bölgesinde yaşayan kadınlar için de cinsel şiddetle ilişkili durumlara maruz kalma olasılığı her üç modelde anlamlı bulunmuş, Model 3'te cinsel şiddetle ilişkili durumlara maruz kalma olasılığı Batı bölgesine göre yaklaşık 2,5 kat artmıştır ($p=0,041$).

Düşük refah düzeyindeki kadınların, en yüksek refah düzeyindekilere göre cinsel şiddet ile ilişkili durumları yaşama olasılığı Model 1'e göre 3 kat fazladır, bu risk model 2 ve model 3'te ortadan kalkmıştır.

Kadının eğitim düzeyi önceki yıllardaki kadar anlamlı etki göstermemiştir ($p>0,005$)

Bu yılda da önceki yıllara benzer şekilde kadının yaşı her bir yıl arttıkça cinsel şiddet görme olasılığı yaklaşık %5 azalmaktadır (OR:0,95 $p=0,006$).

Çocuk sayısındaki artış da cinsel şiddet ile ilişkili durumların yaşanma olasılığını 1,5 kat artırmaktadır ($p<0,001$).

Tartışma

Bu çalışmanın, doğrudan şiddeti araştıran çalışmalardan farklı bir yönü, şiddeti açıkça sorgulamamakla birlikte, dikkatlice incelendiğinde şiddeti işaret eden ve şiddetle ilişkilendirilebilecek davranışların sorgulanmasıdır. Örneğin, istemediği bir cinsel eyleme zorlanmak cinsel şiddet olarak kabul edilirken, gebeliğin sonlandırılmasına ilişkin kararın yalnızca eş tarafından alınması, sağlık gerekçeleriyle bir hekimin karar vermesi yerine sadece eşin karar vermesi de dolaylı bir cinsel şiddet olarak değerlendirilebilir.

Kadının şiddet yaşadığını açıkça ifade etmediği ancak sağlık çalışanlarının şüpheleriyle ortaya çıkan durumlar için, Baysan Arabacı ve Karadağlı tarafından "Hemşire ve Ebelerin Kadına Yönelik Şiddetin Belirtilerini Tanımalarına Yönelik Ölçek" geliştirilmiştir. Bu ölçek, hemşire ve ebelerin şiddetle ilişkilendirilebilecek belirtileri tanıyıp tanımadığını sorgulamaktadır. Örneğin, geç başvuru, sık doğum ve düşük yapma, evde doğum yapma isteği gibi durumlar şiddet belirtisi olarak değerlendirilebilir (Baysan Arabacı ve Karadağlı, 2006). Çalışmamızda doğrudan cinsel şiddet sorgulanmayıp, şiddeti işaret eden ipuçlarının varlığı üzerinden bir analiz yapılması benzer çalışmalarda izlenen yaklaşımla örtüşmektedir.

Dolaylı olarak cinsel şiddete maruziyeti düşündüren durumları yaşayan kadınların oranı 2003'te %4,9 iken, 2018'de %1,9'a düşmüştür (Tablo 3). Kadınlara yönelik fiziksel ve cinsel şiddet, genellikle aynı anda gerçekleşmekte ve bu durum çalışmalarda "yakın partner şiddeti" olarak ele alınmaktadır. 2018 yılı verilerine göre, DSÖ Avrupa bölgesinde son bir yıl içinde yakın partner şiddeti oranı %6, yaşam boyu maruziyet oranı ise %21'dir (World Health Organization, 2021). Aynı rapora göre, Türkiye, Avrupa'da düşük ve orta gelirli ülkeler arasında en yüksek şiddet oranına sahip olup, yaşam boyu yakın partner

şiddetine uğrayan kadın oranı %32, son bir yıl içindeki maruziyet oranı ise %12'dir. Ayrıca, 2014 Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması'na göre, cinsel şiddet oranı ülke genelinde %5 olarak belirlenmiştir (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı & Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (HÜNEE), 2015). 2010-2016 yılları arasında Sahra Altı Afrika ülkelerinde yapılan Ahinkorah'ın araştırmasında, cinsel şiddet sıklığı %9,6 olarak bulunmuştur (Ahinkorah ve diğ., 2018). Cinsel şiddet incelendiğinde, oranların genellikle diğer şiddet türlerinin de dahil olduğu partner şiddetinden daha düşük olduğu görülmektedir. Bunun nedeni, cinselliğin mahrem kabul edilmesi, kadınların yaşadıkları durumu paylaşma isteksizliği ve yaşadıkları durumu şiddet olarak algılamamaları olabilir.

Cinsel şiddeti düşündüren durumları yaşama olasılığı incelendiğinde, kadının yaşı, eğitim düzeyi, refah düzeyi ve çocuk sayısı dikkat çekmektedir.

Analiz sonuçlarına göre incelenen dört TNSA'da da kadının yaşının her bir yıl artması kadını cinsel şiddetle ilişkili durumlara karşı yaklaşık %5 oranında korumaktadır. Oran küçük olsa da istikrarlı bir şekilde varlık göstermesi dikkat çekicidir. Literatürde benzer çalışmalar mevcut olup, Pakistan NSA'larının incelendiği bir çalışmada, genç kadınlarda, özellikle 18 yaş altında evlenen kadınlarda fiziksel ve cinsel şiddet ihtimali 2,5 kat artmaktadır (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, 2009). Daha genç yaşta kadınlar için özellikle çocuk yaşta evlendirilen kız çocukları (15-19 yaş grubu) için eğitim ve öğretime erişim kısıtlı hale gelmekte, kendi cinsel sağlıkları ve üreme sağlıkları hakkında bilgi ve hizmet erişiminde kısıtlılık, kendi doğurganlık tercihlerini yönetmede yetersizlik, gelirlerini ve fırsatlarını kontrol etme becerisinin zayıflığı, şiddet ve istismar için büyük risk oluşturmaktadır (Young Lives, 2018).

Eğitim durumu ile cinsel şiddet yaşama olasılığı seçilen tüm değişkenlerim yer aldığı model 3 incelendiğinde, 2003 yılı verilerine göre, lise ve üzeri eğitimli kadınlarla kıyaslandığında, eğitimi olmayan kadınların cinsel şiddete maruz kalma olasılığı 1,7 kat, ilkökul mezunu kadınlarda ise 2 kat daha fazla bulunmuştur (Tablo 7). 2008 yılı verilerinde de benzer bir artış gözlemlenmiş, eğitimi olmayan kadınlarda risk 2,6 kat, ilkökul mezunu kadınlarda 3,1 kat, ortaokul mezunu kadınlarda 2,3 kat artmıştır (Tablo 8). Model 3 dikkate alındığında 2013 ve 2018 yılında eğitim durumu kadının cinsel şiddete maruziyetinde belirleyici olmaktan çıkmıştır. Alkan ve arkadaşlarının gerçekleştirdiği 2008 ve 2014 yılı Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırmalarının ileri analiz sonuçlarına göre, okuma yazma bilmeyen kadınlar referans alınarak yapılan değerlendirmede; ilkökul mezunu kadınların ekonomik şiddet yaşama olasılığı 1,2 kat, ortaokul mezunlarının 1,4 kat, lise mezunlarının ise 1,3 kat daha fazla bulunmuştur. Buna karşılık, üniversite mezunu kadınlarda ekonomik şiddete maruz kalma olasılığı 0,8 kat olup, bu düzeyde eğitimin koruyucu bir etki sağladığı görülmüştür (Young Lives, 2018).

Kadının cinsel şiddet ilişkili durumları yaşama olasılığının refah düzeyi ile ilişkisi her TNSA'da aynı değildir. 3003 TNSA'da model 1 de ortalama 1,5 kat risk artışı saptanmışken (Tablo 7) 2008 ve 2013 TNSA'da istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç bulunmamış (Tablo 8,9), 2018 TNSA'da ise model 1'de düşük ve orta seviye refah düzeyindeki kadınların, en yüksek refah düzeyindeki kadınlara kıyasla 2,5 ve 3 kat risk altında olduğu saptanmıştır (Tablo 10). Benzer şekilde Ahinkorah'ın yaptığı çalışmada da en yüksek refah seviyesine kıyasla düşük refah seviyesindeki kadınların şiddet görme ihtimali 1,11 kat fazla iken en düşük refah seviyesindeki kadınlarda ise 1,28 kat fazladır (Ahinkorah ve diğ., 2018).

Çocuk sayısındaki artışla birlikte cinsel şiddetle ilişkili durumların yaşanma olasılığının artması, dikkat çeken bulgulardan biridir. 2003 yılında çocuk sayısındaki her bir artış, cinsel şiddeti düşündüren durumların yaşanma olasılığını 1,14 kat artırmaktadır. Bu risk 2008'de 1,3; 2013'te 1,4; 2018'de ise 1,5 kat olarak saptanmıştır (Tablo 7-10). Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması'nın 2008 ve 2014 yıllarına ait ileri analizlerinde Alkan ve arkadaşları, çocuk sayısının artmasının sözel ve psikolojik şiddet riskini artırdığını, hiç çocuğu olmayan kadınlara kıyasla bir çocuğu olanlarda 1,1 kat, iki ve üzeri çocuğu olanlarda ise 1,3 kat arttığını bildirmiştir (Alkan ve diğ., 2022). Kishor'un çalışmasında da benzer şekilde, çocuğu olmayan kadınların şiddet maruziyeti daha düşük bulunmuş, beş ve üzeri çocuğu olan kadınlarda bu oran en yüksek düzeye ulaşmıştır (Kishor ve Johnson, 2004). Çocuk sayısı ile şiddet arasında bir ilişki saptanmış olsa da bu ilişkinin yönü net değildir. Johnson'ın tezinde, şiddet gören kadınların doğurganlık ve cinsellikleri üzerindeki kontrol düzeylerinin daha düşük olduğu; dolayısıyla fazla çocuk sayısının şiddetin nedeni değil, sonucu olabileceği ifade edilmiştir (Johnson, 2003). Bu çalışmada da aile planlamasına ilişkin kararların kadına bırakılmadığı durumların cinsel şiddetle ilişkilendirildiği, çocuk sayısındaki artışın kadının karar süreçlerinden dışlandığını gösterdiği vurgulanmaktadır.

TNSA veri setinde cinsel, ekonomik ve psikolojik şiddeti düşündüren farklı göstergeler bulunsa da, bu çalışmada yalnızca seçili değişkenler üzerinden analiz yapılmıştır. Bunun nedeni, araştırmanın geniş örnekleme gerçekleştirilmiş olması ve dört farklı TNSA verisi arasında yıllar içindeki değişimin izlenmesini mümkün kılacak ortak soruların öncelenmesidir. Demographic and Health Survey (DHS) Programı tarafından geliştirilen standart anketler temel alınsa da yıllar içinde soruların içeriğinde küçük değişiklikler yaşanabilmektedir. Bu nedenle, yalnızca tüm yıllarda ortak biçimde yer alan sorular dikkate alınmış ve analizlerde Tablo 2'de belirtilen değişkenler kullanılmıştır. Bu durum, çalışmanın sınırlılığı olarak değerlendirilebilir.

Sosyal bilimlerde yapılan araştırmalarda, yalnızca nicel verilerle sınırlı kalınması ve bireylerin yaşantılarına dair detayların nitel yöntemlerle desteklenmemesi de bir başka sınırlılık olarak öne çıkmaktadır. Bu çalışmada karma yöntem yaklaşımı kullanılmamış, yalnızca nicel analizlerle yetinilmiştir.

Ayrıca, kadınların güçlenmesini ve ekonomik bağımsızlığını etkileyen önemli bir unsur olan kadının çalışma durumuna ilişkin yeterli düzeyde bir değişkenin analizlerde yer almamış olması, çalışmanın bir diğer sınırlılığıdır. Veri setinde bu durumu uygun biçimde yansıtan bir değişkenin bulunmaması, kadının istihdam durumunun etkisini incelemeyi kısıtlamıştır.

Sonuç olarak, kadınların dolaylı olarak tespit edilen cinsel şiddet türüne maruziyetinde yıllar içinde azalma olması önemli bir gelişmedir.

Kadının eğitimi de şiddete maruziyetinde belirleyici olan faktördür. Düşük eğitilmiş kadınlar, cinsel şiddete daha fazla maruz kalmaktadır. Kadınların eğitime erişiminin artırılması, özellikle lise ve üzeri eğitim düzeyinin teşvik edilmesi, şiddete maruz kalma olasılığını azaltmak için kritik bir rol oynamaktadır. Eğitim, yalnızca kadınların şiddet karşısındaki farkındalığını artırmakla kalmayıp, ekonomik bağımsızlığını ve toplumsal hayata katılımlarını da desteklemektedir.

Çocuk sayısındaki artış, her bir çocukla birlikte kadının cinsel şiddet yaşama riskini yükseltmektedir. Bu durumu azaltmak için, aile planlaması hizmetlerinin özellikle kırsal bölgelerde erişilebilirliği artırılmalı; kadınlara yönelik danışmanlık ve temel sağlık hizmetleri daha yaygın sunulmalıdır. Toplumda hem kadınların hem de erkeklerin aile planlamasına dair farkındalığını artırmak amacıyla eğitim programları ve bilinçlendirme kampanyaları düzenlenmesi önemlidir. Ayrıca sağlık personelinin bu alandaki bilgi ve becerileri güçlendirilmeli, yöntemlere erişimi kolaylaştırmak için tedarik sistemleri etkin biçimde organize edilmelidir. Gençlerin üreme sağlığına dair bilgilendirilmesi de teşvik edilmeli, böylece erken yaşta evlilikler ve istenmeyen gebeliklerin önüne geçilmesi sağlanmalıdır.

Kadınların cinsel şiddete karşı daha etkin korunabilmesi için psikososyal destek hizmetlerinin hem yaygınlaştırılması hem de erişilebilir hale getirilmesi büyük önem taşımaktadır. Kadın sığınma evleri, kriz merkezleri ve psikolojik danışmanlık hizmetleri gibi yapıların, şiddet henüz ortaya çıkmadan koruyucu rol üstlenebilmesi ve şiddet mağdurlarına yönelik etkili destek sunabilmesi için güçlendirilmesi gerekmektedir.

Toplumda şiddeti meşrulaştıran geleneksel normların dönüşmesi amacıyla kapsamlı eğitim çalışmaları ve medya kampanyaları hayata geçirilmelidir. Özellikle çocuk yaşta evlilikler ve cinsel şiddetle bağlantılı tutumların toplumsal düzeyde reddedilmesini sağlamak için bilinç artırıcı faaliyetlere ihtiyaç vardır. Bu süreçte, özellikle erkek bireylerin tutum değişimi hedeflenmeli ve toplumsal cinsiyet eşitliği anlayışı yaygınlaştırılmalıdır. Medyada, şiddeti yeniden üreten yapımlar yerine, kadınların güçlü ve eşit bireyler olarak yer aldığı örneklerin teşvik edilmesi önemlidir.

Şiddetle bağlantılı ölümler ve fiziksel-ruhsal sağlık sorunları, tüm dünyada çözüm bekleyen önemli bir halk sağlığı sorunu olarak öne çıkmaktadır. Toplumda kadınlar üzerinde baskı oluşturan cinsiyet rolleri, kadın-erkek eşitsizliğini yeniden üretmekte ve bireylerin özgürlük alanlarını daraltmaktadır. Bu eşitsizliklerin yol açtığı toplumsal sorunlar ise halk sağlığı politikalarıyla giderilebilir. Halk sağlığı yaklaşımları hem sağlık hizmetlerine erişimi artırmayı hem de yaşam kalitesini ve refahı yükseltmeyi amaçlamakta; özellikle dezavantajlı grupların daha sağlıklı ve eşit koşullarda yaşamalarını mümkün kılmaktadır.

Teşekkür

Uzmanlık eğitimi, tez süreci ve sonrasında da devam eden rehberliği için danışman hocam Prof. Dr. Nuray ÖZGÜLNAR'a teşekkür ederim.

Kaynaklar

- Ahinkorah, B. O., Dickson, K. S., & Seidu, A.-A. (2018). Women decision-making capacity and intimate partner violence among women in sub-Saharan Africa. *Archives of Public Health*, 76, Article 5.
- Alkan, Ö., Serçemeli, C., & Özmen, K. (2022). Verbal and psychological violence against women in Turkey and its determinants. *PLoS One*, 17(2), e0263705.
- Baysan Arabacı, L., & Karadağlı, A. (2006). Hemşire ve ebelerin kadına yönelik şiddet belirtilerini tanımlarına ilişkin ölçek geliştirme. *Sağlık ve Toplum Dergisi*, 16(2), 101–111.
- Birleşmiş Milletler. (2009). Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW). Birleşmiş Milletler Kadın İzleme Merkezi (DAW). Retrieved May 19, 2025, from <https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/>

- Birleşmiş Milletler Genel Kurulu. (1993, December 20). Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildiri (Karar 48/104). <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/declaration-elimination-violence-against-women>
- CEDAW Sivil Toplum Yürütme Kurulu. (2021, July). Türkiye CEDAW Sivil Toplum Yürütme Kurulu'nun BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi'ne sunduğu 8. Periyodik Dönem Gölge Raporu.
- Ellsberg, M., & Heise, L. (2005). Researching violence against women: A practical guide for researchers and activists. World Health Organization; Program for Appropriate Technology in Health (PATH).
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. (2003). Türkiye nüfus ve sağlık araştırması 2003. Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü, Devlet Planlama Teşkilatı, & Avrupa Birliği.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. (2009). Türkiye nüfus ve sağlık araştırması, 2008. Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü, Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, & TÜBİTAK.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. (2014). 2013 Türkiye nüfus ve sağlık araştırması. Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı & TÜBİTAK.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. (2019). 2018 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı & TÜBİTAK.
- Irwin, A., & Scali, E. (2010). Action on the social determinants of health: Learning from previous experiences (Social Determinants of Health Discussion Paper 1). World Health Organization.
- Johnson, K. (2003). Dialectics of power and violence in the home: A comparative analysis of women's experience of domestic violence in Haiti and Nicaragua [Unpublished doctoral dissertation]. University of Maryland.
- Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Tüm Yönleriyle Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu. (2021). Kadına yönelik şiddetin sebeplerinin tüm yönleriyle araştırılarak alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla kurulan Meclis Araştırması Komisyonu raporu. Türkiye Büyük Millet Meclisi.
- Kelleci, A. (2023). Domestic violence & cycle of violence: Review study. Cumhuriyet University Journal of Social Sciences (CUJOSS), 47(1), 87–97. <http://cujos.cumhuriyet.edu.tr/tr/download/article-file/2779828>
- Kishor, S., & Johnson, K. (2004). Profiling domestic violence: A multi-country study. ORC Macro.
- Lımnili, G., & Özçakar, N. (2017). Farklı boyutlarıyla şiddet. Klinik Tıp Aile Hekimliği, 9(2), 55–60. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ktah/issue/47179/572628>
- Sancar, S. (2024). Türkiye'de kadına yönelik şiddet konusunda algı ve tutumlar: TNSA 2003–2018 analizi [Tıpta uzmanlık tezi, İstanbul Üniversitesi]. YÖK Tez Veri Tabanı.
- Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı & Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (HÜNEE). (2009). Türkiye'de kadına yönelik aile içi şiddet araştırması.
- Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı & Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (HÜNEE). (2015). Türkiye'de kadına yönelik aile içi şiddet araştırması.
- Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü. (2016). Aile içi şiddetle mücadele el kitabı.
- United Nations Commission on Human Rights. (2003). Elimination of violence against women (Commission on Human Rights Resolution 2003/45).
- World Health Organization. (2014). Global status report on violence prevention 2014.
- World Health Organization. (2021). Violence against women prevalence estimates, 2018: Global, regional and national prevalence estimates for intimate partner violence against women and global and regional prevalence estimates for non-partner sexual violence against women. <https://www.who.int/publications/i/item/9789240022256>
- World Health Organization. (2022). Violence info. Retrieved May 19, 2025, from <https://apps.who.int/violence-info/>
- World Health Organization. (2024). Violence against women. Retrieved May 19, 2025, from <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women>
- Young Lives. (2018). Understanding child marriage: Insights from comparative research. Oxford Department of International Development. <https://www.younglives.org.uk>